

vertellen én verstopten daarbij hun persoonlijkheid niet. Dat vertellen kan erg abstract zijn, zoals bijvoorbeeld in Trisha Browns *Newark*, waar de toeschouwer nauwkeurig observator wordt van een *work in progress*. Trisha Brown leert je kijken, haar intelligentie werkt aanstekelijk. Bij Gallotta is het andersom: hij neemt je bij de hand, loodst je door zijn vaak triviale wereld, maar plaatst je toch voortdurend op het verkeerde been. Je denkt vaak: dit is flauw of doorzichtig of naïef, maar je kan je hoofd niet afwenden, omdat je zelf meezoekt naar het verborgene, het onuitsprekbare. Het gevoelen participant te zijn aan een onvermijdelijke gebeurtenis, aan een voorstelling die haar bestaansreden in zichzelf vindt en niet in een of andere externe factor, was eveneens sterk aanwezig bij *Verkommenes Ufer Medeamaterial Landschaft mit Argonauten* (ROSAS) en *Goldberg Variations/PART* (Steve Paxton & Lisa Nelson). “Zichzelf” doelt niet op *l’art pour l’art*, maar wel op het kunstwerk als unieke mogelijkheid om vorm te geven aan een wereldbeeld. Sinds 1980 exploreert Anne Teresa De Keersmaeker in een voortdurend gevecht met het choreografisch basismateriaal, zonder zich vast te haken aan een of ander procédé, haar plaats in de wereld van vandaag, haar gevoelens, verlangens, frustraties. Als het al niet zo’n beladen woord was, zou je over integriteit kunnen spreken. Bij Steve Paxton bijvoorbeeld ligt daar alles in besloten. Hij slaagt erin een energie in de zaal los te weken die haast niet meer van deze tijd is: zo ver weg van elke aanstellerij en zo dicht bij verlangen, tederheid, integriteit ja.

“Voorstellingen met redenen” hebben voor mij altijd iets met zuiverheid en eerlijkheid te maken. Stijlkenmerken vallen er niet uit te distilleren. Integendeel zelfs, als het uitgangspunt open is, niet geconditioneerd, dan levert het zoekwerk van artiesten evenzovele particuliere vormen op. Die bijzonderheid, dat eenmaligheidsgevoel, was echter ook bij vele voorstellingen uit dit festival niet aanwezig. Angelica Oei bijvoorbeeld deed soms wel aardige dingen, maar in de onontkoombare vergelijking met *Bartók/Aantekeningen* bleef slechts de indruk van een zwakke doorslag over. Of Saez: hij danst prachtig, maar verder niets. Meer zelfs, naarmate de voorstelling vordert, neemt ergernis de bovenhand omdat hij zijn mogelijkheden zó verwaarloost. Bij Hol-

land/Houston-Jones heb ik zelfs daàrvoor mijn twijfels. Het ging compleet aan mij voorbij, omdat het motief van de creatie volstrekt niet te achterhalen was. Blijkbaar was dat voor velen ook het geval met Alain Populaire, maar die kelk is – zo hoor ik – gelukkig aan mij voorbijgegaan.

Wat constateer ik bij deze vlugge opsomming? De produkties die mij echt konden boeien – en voor zover ik van anderen kon opvangen, sta ik met deze mening niet apart – waren het werk van hier reeds bekende artiesten. Gallotta, Brown, Paxton, Rosas zijn niet onbekend voor Klapstuk, Kaaitheater of deSingel. Ook Fabre – wiens *Dance Sections* mij allerminst konden overtuigen, maar die ik graag het voordeel van de twijfel gun voor *Das Glas im Kopf wird vom Glas* – is uiteraard meer dan bekend. De nieuwe lichting daarentegen werd door weinigen geapprecieerd. Enige uitzondering vormden Mathilde Monnier & Jean-François Duroure. Hun duo *Pudique Acide/Extasis* kon misschien nog als een spelerei geklasseerd worden, zij het van virtueuze makelij, maar het groepswerk *Mort de rire* was een hoogtepunt: prachtig gedanst, loepzuiver geësceneerd en een bittere ondertoon waarvan je graag de oorsprong wil ontdekken.

Festival

Terug naar het uitgangspunt. Over de laatste vijf jaar is het dansaanbod in Vlaanderen zienderogen toegenomen. Dat leidt tot een scherper observatievermogen. Angelica Oei, om maar iemand te noemen, wordt daar dan het slachtoffer van: in 1983 zou mijn oordeel zeker milder geweest zijn. De verdienste van de dansprogrammatoren keert zich aldus tegen henzelf, of voert tenminste naar nieuwe verplichtingen, andere accenten. Gezien het grote aanbod op de markt, een over-aanbod volgens velen (en daar gaan theaterdirecteurs vaak mee akkoord), worden de toeschouwersnormen verlegd. Het is eigen aan elke trend, in casu de *dansboom* van de voorbije jaren, dat de ontvankelijkheid voor alles wat zich daarbinnen aandient vrij groot is. Maar het kaf wordt gaandeweg steeds meer van het koren gescheiden. Dit voor ogen houdend, rijst de vraag of een dansfestival volgens deze formule nog op zijn plaats is.

Meer aangewezen lijkt het immers om die artiesten die ook duidelijke

lijke sporen nagelaten hebben bij het publiek, in de toekomst beter te omkaderen, een exclusieve aandacht toe te bedelen. Het klopt niet meer dat Trisha Brown in pakket aangeboden wordt met Alain Populaire. Tenzij men het standpunt inneemt dat het publiek het zelf maar moet uitzoeken, een soort alchemistisch doolhof in ’t kwadraat. Maar wordt dan de festival-idee niet meteen een goedkoop alibi i.p.v. een doelbewust statement?

Festivals zijn er op dit moment in heel Europa. Ooit revolutionair, of in het vakjargon “grensverleggend”, zijn de meeste al lang gerecupereerd. Het uitgangspunt of de formule is nochtans niet achterhaald, zolang men tenminste de specifieke troeven ervan uitspeelt: door bundeling van krachten en middelen de (media-)aandacht vestigen op een “nieuw feit”. De tijdelijkheid van het initiatief of de permanente herbronning als enig continueringsargument ligt in die bepaling besloten. Het loopt echter fout wanneer het middel doel op zich wordt.

Klapstuk staat nu op dat breekpunt. Ongetwijfeld is er nog ruimte voor een vierde editie. De overheid is waarschijnlijk bereid om – weliswaar schoorvoetend – de toelage te verhogen, sponsors hebben weer wat vertrouwen gekregen in de organisatie, de naambekendheid bij het publiek is toegenomen.

De oplossing ligt nochtans elders. Enerzijds mag het publiek hopen dat de passages van Brown, Cunningham, Childs, Busch, Gallotta, Paxton, Monnier/Duroure, enz. niet beperkt blijven tot een tweemaaljaarlijks interludium. Waarbij de vraag onmiddellijk rijst wie, behalve deSingel in Antwerpen, de financiële en infrastructurele middelen én het nodige inzicht terzake heeft, om dat werk te continueren. Anderzijds heeft niemand de wijsheid in pacht en is het nogal hautain om zich af te sluiten voor nu nog onbekende mensen. Daarvoor zijn festivals net geknipt: om nieuwe stromingen te detecteren.

Om die oplossing hard te maken moeten blijvend nieuwe paden uitgetekend worden en moet de bereidheid bestaan, in de eerste plaats bij de politieke overheid, om wat eens een vast gegeven was, blijvend te modificeren.

Van de dansorganisatoren mag verwacht worden dat zij uit de analyse van hun activiteiten de passende beleidsvoorstellen distilleren.

Theo Van Rompay

KLAPSTUK 87